

เอกสารเพิ่มเติม

1. มติมหาเถรสมาคม เรื่อง อดีตพระพรหมติลก “เจ้าคุณเอื้อน” กลับมาห่มผ้าเหลืองไม่ได้
2. ปัญหาการสละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 : ศึกษากรณี
การใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม

มติมหาเถรสมาคม

ครั้งที่ ๒๒/๒๕๖๓

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มติที่

๕๕๑/๒๕๖๓

เรื่อง อดีตพระพรหมติลก “เจ้าคุณเอื้อน” กลับมาห่มผ้าเหลืองไม่ได้

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๒/๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓ เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า กรณีศาลอุทธรณ์ยกฟ้องอดีตพระพรหมติลกหรือ “เจ้าคุณเอื้อน” อดีตเจ้าอาวาสวัดสามพระยา ในความผิดฐานฟอกเงิน จนมีข่าวเตรียมมาห่มจีวรอีกครั้งรอบเพราะไม่เคยเปล่งวาจาสู้คดีเงินทอนวัดที่อดีตพระพรหมติลกเป็นจำเลย เป็นคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องกรณีทุจริตงบประมาณอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แบ่งออกเป็น ๓ คดี คือ

๑. คดีความผิดมูลฐาน เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษา เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๓ ว่าอดีตพระพรหมติลก มีความผิดฐานสนับสนุนให้เกิดการทุจริต มีโทษจำคุก ๘ เดือน แต่โทษจำคุกให้รอลงอาญาไว้ ๑ ปี และยังไม่ชัดเจนว่ามีการยื่นอุทธรณ์ด้วยหรือไม่

๒. คดีอาญารฐานฟอกเงิน ศาลชั้นต้นพิพากษา เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ว่าอดีตพระพรหมติลกมีความผิดให้จำคุก ๖ ปี แต่ล่าสุดศาลอุทธรณ์พิพากษา เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๓ สรุปว่าจำเลยไม่รู้ว่าเป็นเงินที่ไม่มีสิทธิได้รับ จึงขาดเจตนา ไม่มีความผิดฐานฟอกเงิน ให้ยกฟ้อง

๓. คดีแพ่งฐานฟอกเงิน ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าเงินในบัญชีเงินฝากของอดีตพระพรหมติลก เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด จึงให้ตกเป็นของแผ่นดิน จำนวน ๑.๖๗ ล้านบาท

หลังศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษายกฟ้อง ประเด็นที่ต้องพิจารณา มีดังนี้

ประเด็นแรก อดีตพระพรหมติลกขาดจากความเป็นพระหรือยัง เรื่องนี้เมื่อตรวจสอบย้อนหลังไปในชั้นสอบสวน จำเลยถูกจับกุมและศาลมีคำสั่งให้ขัง ไม่อนุญาตให้ประกันตัว จึงถูกเจ้าพนักงานใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๓๐ ให้สละสมณเพศก่อนเข้าเรือนจำ ทำให้ขาดจากความเป็นพระแล้วตามกฎหมาย

การขาดจากความเป็นพระมี ๒ หลัก คือ

๑. หลักพระธรรมวินัย สละสมณเพศด้วยการเปล่งวาจา ลาสิกขา และถอดจีวรออก เรียกว่า "สึกเอง" กับขาดจากความเป็นพระเพราะอาบัติหนัก คือ "ครุกาบัติ" ได้แก่ ปาราชิก ๔ ประกอบด้วยฆ่าคน ลักทรัพย์ เสพเมถุน อวดอุตริมนุสสรรม ถ้ากระทำอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ อย่างนี้ ถือว่าขาดจากความเป็นพระ ณ ขณะที่กระทำการนั้นๆ เลย (ขาดโดยอัตโนมัติ)

๒. หลักกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มี ๒ มาตราที่เกี่ยวข้อง คือ มาตรา ๒๙ ถูกจับในคดีอาญาแล้วพนักงานสอบสวนไม่อนุญาตให้ประกันตัว ก็ให้สละสมณเพศเสียก่อนจะนำตัวเข้าห้องขังกับมาตรา ๓๐ เมื่อมีคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลให้จำคุกกักขัง หรือขังพระภิกษุ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศ

อดีตพระพรหมดิลก เคยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ประกันตัว จึงขาดจากความเป็นพระตั้งแต่วันนั้น เพราะถูกดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๐ จะเห็นได้ว่าตอนไปขึ้นศาลช่วงที่ไม่ได้รับประกันตัว อดีตพระพรหมดิลกก็ใส่ชุดนักโทษ แต่เมื่อได้ประกันตัวก็ใส่ชุดขาว แสดงว่าเจ้าตัวรู้ดีว่าขาดจากความเป็นพระแล้ว

ประเด็นที่สอง อดีตพระพรหมดิลกกลับมาห่มจีวรได้ทันทีเลยหรือไม่ ประเด็นนี้อธิบายได้ว่า อดีตพระพรหมดิลกไม่สามารถกลับมาห่มจีวรได้ เพราะถือว่าขาดจากความเป็นพระไปแล้ว หากจะห่มจีวรต้องกลับมาบวชใหม่โดยพระอุปัชฌาย์บวชให้ แต่หากไม่มีการบวชใหม่แล้วไปห่มจีวรก็จะมีคามผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘ ว่าด้วยการแต่งกายเลียนแบบสงฆ์

ประเด็นที่สาม อดีตพระพรหมดิลกกลับมาบวชใหม่ได้หรือไม่ ประเด็นนี้อธิบายได้ว่ายังเข้าบรรพชาอุปสมบทไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามกฎหมายอาญา มาตรา ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ข้อ ๑๔ เนื่องจากอดีตพระพรหมดิลกยังต้องคดีอาญาอยู่ คดียังไม่ถึงที่สุด แม้คดีฟ้องเงินในศาลอุทธรณ์ศาลจะยกฟ้องก็ตาม แต่อัยการยังมีสิทธิฎีกา ขณะที่คดีทุจริตก็ยังไม่พ้นระยะเวลาการลงอาญา ที่สำคัญการลงอาญาแปลว่า มีความผิดและมีโทษเพียงแต่โทษยังไม่ต้องรับทันทีเท่านั้น และที่ต้องไม่ลืมก็คือคดีแพ่งที่ศาลสั่งริบทรัพย์ตกเป็นของแผ่นดิน แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดแต่มีข้อพิจารณาว่า การได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยมิชอบเข้าข่ายปาราชิกหรือไม่ หากเข้าข่ายก็ไม่สามารถกลับมาบวชได้อีกเลย ซึ่งประเด็นนี้ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของฝ่ายสงฆ์

ส่วนกรณีที่มีการยกกรณีของพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) ซึ่งถูกจับกุมขัง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เพราะกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ถูกสั่งฆมนตรี สันติบาล และสารวัตรทหารถอดจิวร แต่ท่านไม่เปล่งวาจา และรักษาพระธรรมวินัยระหว่างถูกควบคุมตัว กระทั่งศาลมีคำพิพากษาว่า พระพิมลธรรม ไม่มีความผิด จึงถือว่าไม่ขาดจากความเป็นพระนั้น ประเด็นนี้ช่วงที่เกิดคดีของพระพิมลธรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ตอนที่ถูกจับสึกเป็นเดือนเมษายน ขณะนั้นยังไม่ได้บังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ประกาศเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕ และมีผลบังคับใช้ ในวันรุ่งขึ้น คือ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๖ เหตุนี้ จึงไม่สามารถนำกรณีของพระพิมลธรรมมาเทียบกับการถือสัตพระพรหมดิลกได้ เนื่องจากอดีตพระพรหมดิลกต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ถือว่าขาดจากความเป็นพระ ไม่สามารถกลับมาห่มจีวรได้ หากมีภาพการห่มจีวรตามที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ก็ต้องถือว่ามีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘ แต่งกายเลียนแบบสงฆ์ ระวังโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี ปรับไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ส่วนที่มีบางฝ่ายพยายามโจมตีว่า อดีตพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ไม่มีความผิดแต่ถูกกลั่นแกล้งใส่ร้ายนั้น รัฐบาลหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีฐานะเป็นส่วนราชการ ถือว่าเป็นนิติบุคคลผู้จ่ายงบประมาณ ผู้รับงบประมาณ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ คือ งบประมาณที่กำหนดให้ใช้เพื่อการใดก็ต้องใช้เพื่อการนั้น ฉะนั้น เมื่อมีการใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ก็จะผิดตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณด้วย และเมื่อมีการทุจริตก็ต้องไปร้องทุกข์กล่าวโทษ แต่บทบาทหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร้องทุกข์กล่าวโทษเฉพาะคดีปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตเท่านั้น ส่วนคดีฟอกเงินหน่วยงานที่ร้องทุกข์กล่าวโทษ คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือ ปปง. เพราะเป็นคดีที่สืบเนื่อง แต่สังคมมักเข้าใจผิดว่าเป็นการดำเนินการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทั้งหมด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นควรนำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดทราบ
ที่ประชุมรับทราบ

(นายณรงค์ ทรงอารมณ)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เลขาธิการมหาเถรสมาคม

ร่าง
พิมพ์
๕๓.๑.๖๓
ทาน

ปัญหาการสละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 : ศึกษากรณี การใช้
อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม

Problem of Leaving Monkhood according to The Sangha Act B.E.2505 (1962): Case Study of
Exercise of Discretionary Power of Government Officials in Administration of Justice

สมชาย บุญคงมาก

ภูณัช รัตนชัย

Somchay Boonkongmark

Pupanat rattanachai

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

samachay.boon@gmail.com

unique2554@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ถึงกรณีปัญหาของพระภิกษุที่ถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ภายใต้มาตรา 29¹ และมาตรา 30² ที่ให้อำนาจดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พนักงานสอบสวน อัยการและศาล เพื่อดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศ โดยไม่มีการไต่สวนทวนความจากฝ่ายพุทธจักรเสียก่อนว่ามีการทำผิดพระวินัยร่วมด้วยหรือไม่ ซึ่งปัญหาต่อมาอยู่ที่ว่า หลังปรากฏคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่ามีได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการปล่อยตัวไป ซึ่งดูเสมือนว่าการจะให้พระภิกษุสละสมณเพศกระทำได้โดยง่าย

กรณี มาตรา 29 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเต็มเปี่ยมในการใช้อำนาจดุลยพินิจ ถ้าเห็นว่าจะไม่ควรปล่อยตัวก็สามารถบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศทันทีเสียก็ได้ และมาตรา 30 กรณีที่กำหนดให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศ เนื่องจากศาลมีคำสั่งขัง ซึ่งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังและศาลมีคำสั่งอนุญาต พระภิกษุนั้นก็จะต้องสละสมณเพศ ก่อนนำตัวไปขังตามคำสั่งศาลต่อไป

ปัญหาดังกล่าว เป็นการบั่นทอนการสืบทอดอายุพระศาสนา จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรกำหนดให้ฝ่ายพุทธจักรต้องเข้าไปปรับตัวไว้ควบคุม เพื่อไต่สวนให้เป็นที่ประจักษ์เพื่อคัดค้านลงโทษตามพระธรรมวินัยเสียก่อน หากทุกฝ่ายให้ความสำคัญอย่างแท้จริง ก็คงใช้เวลาในการไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงให้ประจักษ์ในเวลาที่ไม่ยาวนานนัก ต่อจากนั้นจึงนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของบ้านเมือง และควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งขัง จะทำได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน

คำสำคัญ : การสละสมณเพศ กระบวนการยุติธรรม

¹ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัด ไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวันหนึ่งให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้”

² พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติกรให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

Abstract

This academic article aims to study the problem concerning monk arrested on alleged criminal offence according to The Sangha Act B.E.2505 (1962), Section 29 and 30 which provide the discretionary power to government officials in administration of justice including inquiry official, prosecutors and court officials to enforce monk to leave monkhood without inquisition from the Buddhist church on whether the monk breaches the Buddhism disciplinary regulations. The problem is after the court delivers the final judgement proving that the monk does not conduct any offence and has been released, later. It seems the enforcement of power to enforce monk to leave monkhood could be done easily.

In case of Section 29 giving full power to the inquiry official to use discretionary power. If the officials believe that any monk should be detained, they could enforce monk to leave monkhood immediately. In case of Section 20 enforcing monk to leave monkhood as the court issues detention order after inquiry officials or prosecutors submitted petition to court to issue the warrant of detention which is permitted by the court. The monk has to leave monkhood before the detention according to the court order.

The problem is destroying the religious succession. The authors regard that Section 29 should be amended to prevent the unilateral discretionary power exercise of inquiry officials, but it should allow the Buddhist church to detain alleged monk for inquiry until it has concrete result before any punishment according to the Buddhism Discipline. In all parties take action seriously, the inquiry for evident truth should be done quickly. After that, the case would be brought to the justice process. Also, Section 30 should be amended for the case of the detention order issued by the court should be permitted for monk conducts flagrant offence or conducted any offense or be convicted.

Keywords: Leaving Monkhood according, Administration of Justice

บทนำ

เมืองไทย คือ เมืองพุทธเป็นคำเรียกขานกันมานาน ความสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนา เป็นรากแก้วแห่งศรัทธาที่ยังรากลึกลงในจิตใจ และยึดโยงสัมพันธ์กันระหว่างราชอาณาจักรกับพุทธจักรอย่างแนบแน่น จนแทบจะแยกกันไม่ออก ทั้งยังมีส่วนต่อการดำรงคงอยู่ของชาติไทยมาตลอดเวลานับยาวนาน [1] จากต้นกำเนิดแห่งพุทธศาสนา ณ ประเทศอินเดีย ได้แผ่อิทธิพลเข้ามาในประเทศไทยเมื่อประมาณ พ.ศ.236 โดยพระภิกษุชาวอินเดียสองรูป คือ พระโสมณะ และพระอุตตระ [2] บทบาทของพระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา นับว่าสำคัญยิ่ง เป็นนโยบายของศาสนาซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย” [3] ด้วยธรรมะที่ผู้ได้ศึกษาและปฏิบัติ ย่อมเห็นผลได้ด้วยตนเอง

นำความศรัทธาเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชน จนเป็นประจักษ์ว่าพระภิกษุเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวพุทธเสมอมา ด้วยการน้อมนำพระวินัยเป็นสรณะ เป็นกรอบบังคับให้คณะสงฆ์ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีบทลงโทษเป็นเครื่องขนาบ หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงวางเอาไว้

นับแต่กำเนิดพุทธศาสนา จนกระทั่งพระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานผ่านล่วงเลยมาสองพันกว่าปี ทำให้พระภิกษุในบางยุคบางสมัย ปฏิบัติตนหย่อนยานทางพระวินัยไม่ใส่ใจในกิจของสงฆ์ กระทำตนตั้งเช่นคฤหัสถ์ จนฝ่ายราชอาณาจักรต้องเข้ามาออกกฎ ควบคุมการปฏิบัติของพระภิกษุอีกทางหนึ่ง ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ได้อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของรัฐ ตามหลักเสมอภาค (Principle of Equality) อันเป็นความเท่าเทียมกันตามสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่รองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย [4]

อนึ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 เป็นกฎหมายหลักที่รัฐได้ตราไว้เพื่อความเป็นระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย เท่ากับเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งพุทธจักร [2] ประกอบกับการบังคับใช้ให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติภารกิจแก่คณะสงฆ์ไทย มหาเถรสมาคมที่เกิดขึ้น โดยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ได้ออกกฎเพื่อบังคับใช้ให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังกรณีกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2511) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม³ ที่ออกมาบังคับใช้เพื่อปกป้องพระพุทธศาสนาไม่ให้เสียหายจากการปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุ อีกทั้งเพื่อความเป็นธรรมแก่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาได้แก่ต่างเพื่อความบริสุทธิ์ในวัตรปฏิบัติแห่งตน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าหากพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดและมีโทษตามกฎหมายบ้านเมือง ก็จะต้องถูกดำเนินคดีเสมือนว่าเป็นราษฎรผู้กระทำผิดทั่วไป และเพื่อมิให้กระทบต่อความสงบเรียบร้อยแก่สังคม เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบสามารถเข้าจัดการได้โดยตรง อันได้แก่ จับกุม คุมขัง นำตัวส่งฟ้องศาลตามกระบวนการยุติธรรม ที่ผ่านมาได้เกิดคดีที่พระภิกษุตกเป็นผู้ต้องหา เป็นจำเลยและถูกดำเนินคดีจากฝ่ายราชอาณาจักร ตกเป็นข่าวแพร่สะพัดไปทั่วโลก [5]

ปัญหาที่จะต้องนำมาพิจารณาในบทความนี้มีประเด็นอยู่ว่า เมื่อพระภิกษุรูปใดถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา กฎหมายให้อำนาจดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้⁴ หรือในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดียังไม่แล้วเสร็จ กฎหมายก็ให้อำนาจศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสีย⁵ โดยไม่มีการไต่สวนทวนความจากฝ่ายพุทธจักรเสียก่อนว่ามีการทำผิดพระวินัยร่วมด้วยหรือไม่ และไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการไต่สวนพิจารณาคดีแม้แต่อย่างใด หากต่อมา

³ นิคหกรรม หมายถึง ชื่อกรรมที่สงฆ์ทำแก่ภิกษุที่ควรปราบเพื่อให้เข็ดหลาบ ราชบัณฑิตยสถาน, (2542), พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 586.

⁴ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้”

⁵ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

ปรากฏคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่า พระภิกษุผู้เป็นจำเลยมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการปล่อยตัวไป จากนั้นถ้าประสงค์จะกลับเข้ามาครองผ้ากาสาวพัสตร์ก็ต้องเริ่มเข้าสู่พิธีอุปสมบทใหม่อีกครั้ง

ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการทางกฎหมายที่กล่าวมานี้ ย่อมกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นอย่างยิ่ง และอาจเป็นการเปิดช่องให้กลุ่มบุคคลหนึ่งหรือบุคคลใดที่ไม่ประสงค์ แข็งข้อกล่าวหา ใส่ร้ายป้ายสี แก่พระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จนถึงขนาดต้องสละสมณเพศ หรือแม้แต่เป็นข้อกล่าวหาที่ผู้ร้องทุกข์เชื่อว่าเป็นความจริงก็ตาม กระบวนการดังกล่าวก็ดูจะไม่เหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็น การบังคับพระภิกษุให้สละสมณเพศ ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยขาดหลักความคุ้มครองที่สมควรแก่กรณีนั้น ได้ยึดโยงถึงความเชื่อ ความศรัทธา ของประชาชน ซึ่งเป็นความละเอียดอ่อนที่ส่งผลกระทบจิตใจกลายเป็นวิกฤติการณ์ ที่ต้องหาแนวทางเพื่อให้ได้มา ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมและเป็นธรรม นำมาซึ่งประโยชน์แห่งการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อขจัดเสีย ซึ่งประเด็นที่เป็นอุปสรรค นำพาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ที่มาแห่งการบัญญัติพระวินัย

เรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งพระสารีบุตรกราบทูลพระพุทธเจ้า ถึงเวลาแล้วที่จะทรงบัญญัติสิกขาบท ที่จะทรงแสดง ปาติโมกข์แก่สาวก อันเป็นเหตุให้พระศาสนายังยืนดำรงอยู่ได้นาน พระพุทธเจ้าตรัสว่า จงรอก่อนสารีบุตร ตถาคต ผู้เดียวจะรู้กาลในกรณีนั้น ก็บรรดาภิกษุที่ทรงคุณธรรมอย่างต่ำก็เป็น โสดาบัน พระอริยบุคคลจึงรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ไม่ทำในสิ่งที่ผิดพลาดให้เกิดความเสื่อมเสีย จึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องบัญญัติพระวินัยในตอนนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัส ถึงกาลเวลาแห่งการที่จะบัญญัติสิกขาบทและการแสดงพระปาฏิโมกข์ว่าจะกระทำเมื่อมี อาสวัญฐานิยธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ เช่น การฆ่าผู้อื่น การเสพเมถุน การลักทรัพย์ การอวดคุณวิเศษ ที่ไม่มีในตน เป็นต้น เมื่อใดอาสวัญฐานิยธรรมเหล่านั้นปรากฏขึ้น เมื่อนั้นพระพุทธเจ้าจึงจะบัญญัติสิกขาบท [6] ต่อมาในช่วงพรรษาที่ 12 แห่งพุทธกาลจึงเกิดเหตุจำเป็น⁶ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติ “พระวินัย” อันเป็นกฎข้อบังคับ แก่พระภิกษุทั้งหลาย เพื่อการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบให้ไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อมีพระวินัยเป็นปฐมบัญญัติแล้ว ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมให้กับสิกขาบทนั้น ๆ ทำให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น หรือผ่อนผัน ให้เหมาะสมแก่การกระทำผิด สิกขาบทที่ทรงบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ เรียกว่า พระอนุบัญญัติ เพื่อเป็นการป้องกัน มิให้พระศาสนาอ่อนแอ หรือดำรงอยู่ได้ไม่นาน จนกระทั่งพระพุทธศาสนาสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน พระวินัยยังเป็น หลักสำคัญที่พระภิกษุต้องเคารพศรัทธาในฐานะเป็นคำสั่งของพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดมา [4]

⁶ เหตุจำเป็นมีอยู่ 3 ประการ คือ 1. กรณีที่ สงฆ์เป็นหมู่ใหญ่โดยภิกษุผู้บวชนานแล้ว หมายถึง พระภิกษুবวชมากขึ้นเป็นลำดับ แต่พระเถระที่มีอายุพรรษากว่า สิบปีเป็นผู้บวชให้ แต่ไม่สามารถสั่งสอนพระบวชใหม่ได้ เนื่องจากโง่เงา เบบัญญา 2. กรณี สงฆ์เป็นหมู่ใหญ่โดยแพร่หลายแล้ว หมายถึง มีพระภิกษุ แพร่หลายจำนวนมาก ทั้งพระเถระ พระภิกษุปานกลาง และพระภิกษุผู้บวชใหม่ เพราะจะมีเหตุให้พระพุทธองค์บัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับการวางตัวระหว่าง ภิกษุที่ต่างพรรษากัน 3. กรณี สงฆ์เป็นหมู่ใหญ่เลิกละโดยลากแล้ว พระภิกษุเกิดหลงใหลในลาภสักการะไม่มุ่งมั่นในการปฏิบัติ. [7]

⁷ พระวินัย มีทั้งสิ้น 227 ข้ออันเป็นข้อห้ามของพระภิกษุ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางข้อกำหนดไม่พึงละเมิดไว้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ และ เพื่อเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานอันเอื้อต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระภิกษุสงฆ์. [7]

โทษของพระภิกษุตามพระวินัย

ต่อจากนั้น เมื่อปรากฏพระวินัยไว้เป็นกรอบแห่งวัตรปฏิบัติ ครั้นพระภิกษุรูปใดกระทำผิดตามที่พระวินัยบัญญัติไว้ ย่อมมีบทลงโทษทางพระวินัยเรียกว่า “อาบัติ”⁸ การต้องโทษ คือ การต้องอาบัติ นับแต่โทษสถานหนัก ลดลงมาถึงสถานเบา⁹ กรณี โทษสถานหนักเรียกว่า “ปาราชิก”¹⁰ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องเข้าแล้ว ย่อมขาดจากความเป็นพระภิกษุ ถึงจะห่มจีวรอยู่ต่อไปหรือสึกออกไปแล้วกลับมาบวชใหม่ก็ไม่อาจจะเป็นพระภิกษุตามพระวินัยได้อีกต่อไป อาบัติปาราชิกมีอยู่ 4 บท ได้แก่ 1. ภิกษุเสพเมถุน¹¹ 2. ภิกษุถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ไว้ได้ราคา 5 มาสก¹² 3. ภิกษุแก้งฆ่ามนุษย์ให้ตาย 4. ภิกษุแก้งอวดอุตริมนุสสรธรรม¹³ ที่ไม่มีในคน

การพิจารณาโทษพระภิกษุโดยฝ่ายราชอาณาจักร

พุทธอาณาจักรมีความสัมพันธ์กับราชอาณาจักรอย่างแนบแน่น การที่ภิกษุสงฆ์กระทำความผิดกฏบ้านเมือง ทำให้เกิดขึ้นเพียงแต่ในปัจจุบันนี้ไม่ ในอดีตพระภิกษุก็ได้กระทำความผิดกฏหมายและได้รับโทษที่กำหนดไว้เช่นกัน ซึ่งผู้เขียนจะนำมากล่าวพอสังเขป ดังต่อไปนี้

สมัยพุทธกาล พระสงฆ์ที่บวชเข้ามาในพระธรรมวินัยล้วนแต่เป็นผู้เบื่อบุหน้าค่อโลก จึงมุ่งประพฤติธรรมอย่างเคร่งครัด พึงธรรมอย่างตั้งใจ จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์จำนวนมาก ภิกษุสงฆ์ล้วนมีอาจารย์วัตรที่งดงาม [11] ปัญหาพระภิกษุที่ต้องรับโทษตามกบิลเมืองจึงไม่ปรากฏ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีกรณีศึกษาประการหนึ่ง คือ เหตุที่พระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์แห่งแคว้นมคธทรงดำเนินคดีเียดพระภิกษุรูปหนึ่งนามว่า พระธนิยะ ที่ไปหาเจ้าพนักงานรักษาไม้ของหลวงเพื่อขอไม้มาทำกุฏิ แต่เจ้าพนักงานรักษาไม้ของหลวงตอบว่า ไม้ที่จะทำกุฏินั้นหาไม่ มีแต่ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแซมพระนครซึ่งเก็บไว้ในยามจำเป็น แต่ถ้าพระเจ้าแผ่นดินรับสั่งให้พระราชทานไม้

⁸ อาบัติ หมายความว่า การต้อง, การล่วงละเมิด, โทษที่เกิดแต่การละเมิดสิกขาบท อาบัติ 7 ประการ คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส อุลลัจฉัย ปาจิตติย์ปาฏิเทสนิยะ ทุกกฏ ทูภาสิต. [8]

⁹ วินัยของพระภิกษุ แบ่งได้ 4 หมวด คือ

1. หมวดปาติโมกข์สังวร คือ สัตว์ที่ต้องระวังสกัดกั้นไม่ให้ทำผิด ถ้าทำผิดต้องอาบัติ มีโทษตามลำดับดังนี้
 - 1.1 ปาราชิก โทษสถานหนัก เมื่อต้องเข้าแล้วต้องขาดจากการเป็นพระภิกษุ
 - 1.2 สังฆาทิเสส โทษอย่างกลาง เมื่อต้องเข้าแล้วผู้นั้นพึงอยู่กรรม
 - 1.3 อุลลัจฉัย, ปาจิตติย์, ปาฏิเทสนิยะ, ทุกกฏ, ทูภายิต เป็นโทษสถานเบา เมื่อต้องเข้าแล้วผู้นั้นพึงประจันตนต่อหน้าภิกษุด้วยกันจึงพ้นโทษ

พ้นโทษ

2. หมวดอินทริยสังวร คือ การสำรวมอินทริย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจที่กระทบต่อปัจจัยภายนอก เป็นเหตุป้องกันมิให้จิตใจเศร้าหมองและรู้เท่าทันการกระทบต่อสิ่งเหล่านั้น

3. อาชีวาปริสุทธิสิต คือ การงดเว้นการเลี้ยงชีพด้วยวิธีที่ผิดเพศของนักบวช เช่น การทำมาหากินอย่างชาวบ้าน
4. บังญัติสันนิสสิต คือ การพิจารณาบังญัติ ทั้งในขณะที่รับและบริโภคน้ำ ไม่รับและบริโภคน้ำด้วยคัมพา แต่ให้บริโภคน้ำด้วยความจำเป็น [9]

¹⁰ เป็นชื่ออาบัติหนักที่ภิกษุต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ, เป็นชื่อบุคคลผู้ที่พ่ายแพ้ คือต้องอาบัติปาราชิกที่ทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุ, เป็นชื่อสิกขาบท ที่ปรับอาบัติหนักขึ้นขาดจากความเป็นภิกษุมี 4 อย่างคือ เสพเมถุน ลักของเขา ฆ่ามนุษย์ อวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในคน [8]

¹¹ เสพเมถุน หมายความว่า การร่วมประเวณีหรือการร่วมเพศระหว่างชายกับหญิงหรือระหว่างสัตว์เพศผู้กับสัตว์เพศเมีย [10]

¹² เป็นชื่อมาตราเงินในครั้งโบราณ 5 มาสกเป็น 1 บาท [12]

¹³ หมายถึง ธรรมชาดอั้งของมนุษย์, ธรรมของมนุษย์ผู้ชดอั้ง, ธรรมล้ำมนุษย์ ได้แก่ ฌาน วิโมกข์สมาบัติ มรรคผล, บางทีเรียกให้ง่ายว่าธรรมวิเศษบ้าง ฌานวิเศษ หรือ คุณพิเศษบ้าง [8]

เหล่านั้น ท่านจงเอาไปเถิด พระชนิยะตอบว่าไม่เหล่านั้นพระเจ้าแผ่นดินรับสั่งพระราชทานให้แก่ตนแล้ว ด้วยเจ้าพนักงานรักษาไม้ของหลวง เชื่อว่าพระชนิยะเป็นผู้ประพฤดิธรรมกล่าวคำสัตย์ แม้พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงเลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลายยิ่งนัก พระชนิยะคงไม่กล้ากล่าวถึงสิ่งของที่พระเจ้าแผ่นดินยังไม่ได้พระราชทาน จึงบอกให้ไม้แก่นแก่พระชนิยะไป

เรื่องดังกล่าวล่วงรู้มาถึงพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์จึงทรงสั่งให้เจ้าหน้าที่จงจำเจ้าพนักงานรักษาไม้ ทำให้พระชนิยะต้องเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์ตรัสถามพระชนิยะว่า พระองค์พระราชทาน ไม้ให้แก่พระชนิยะเมื่อใด พระชนิยะตอบว่า ครั้งสมัยพระเจ้าพิมพิสารทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ ได้ทรงเปล่งวาจาเช่นนี้ว่า หญ้า ไม้ และน้ำ ข้าพเจ้าถวายแล้วแก่สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ขอสมณะและพราหมณ์ทั้งหลายได้โปรดใช้เถิด พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า คำที่ตรัสไปนั้นเป็น หญ้า ไม้ และน้ำอยู่ในป่าที่ไม่มีเจ้าของหวงแหน หาใช่ไม้ที่ต้องจำเป็นเก็บรักษาไว้เพื่อช่อมนครไม่ ไม้เหล่านั้นทุกคนย่อมทราบดีว่าควรนำไปใช้ในการใด ไม่ควรที่พระชนิยะจะใช้เลศนัยกล่าวคำพูดเช่นนี้ ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปคงจะต้องรับโทษ แต่ที่ท่านเป็นพระภิกษุรอดตัวได้ เพราะบรรพชิตเพศเสียแล้ว แต่ภายหลังมาได้ทำเช่นนี้อีก จากเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาให้พระพุทธเจ้าทรงวางข้อห้ามปฐมบัญญัติอาบัติปาราชิก อันเป็นบทบัญญัติที่บังคับพระภิกษุทั้งหลายในเวลาต่อมา ส่วนพระชนิยะหาความผิดตามบทบัญญัตินี้ไม่ เนื่องจากขณะที่พระชนิยะกระทำการดังกล่าวลงไป หาได้มีพระปฐมบัญญัติวางเอาไว้ว่าเป็นความผิดในเรื่องดังกล่าว แม้แต่อย่างใด [6]

ครั้งเมื่อ หลังสมัยพระพุทธกาล พระสงฆ์กระทำผิดพระวินัย กระทบกระเทือนถึงความเลื่อมใสศรัทธาศาสนาต้องมัวหมอง ต้องอาบัติปาราชิกลักทรัพย์ เสพเมถุน¹⁴ เป็นอาทิ หรือแม้แต่การทำสังฆเภท¹⁵ เกิดเหตุพิพาทระหว่างกัน จนนำมาสู่การแตกแยกของเหล่าคณะสงฆ์ อีกทั้งก่อความไม่สงบกระทบต่อความมั่นคง ด้วยการอวดอุตตริมนุสสรรม¹⁶ ดำรงตนเป็นผู้วิเศษ ช่องสูงตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพล ส่งผลให้บ้านเมืองปั่นป่วน [2] ด้วยเหตุนี้การปกครองคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีฝ่ายราชอาณาจักรเข้าไปสอดแทรก ซึ่งโดยทั่วไปพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจชำระพระศาสนาให้บริสุทธิ์ เพื่อให้พระพุทธศาสนาสืบทอดต่อไปอย่างมั่นคงถาวร

เหตุสำคัญต่อมา เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ.218 สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ผู้ปกครองประเทศอินเดีย พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พัฒนาและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามอย่างอนเอนอนันต์ ทรงบำรุงพระภิกษุด้วยปัจจัย 4 จนพวกเดียรถีย์¹⁷ ปลอมตัวเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก เพื่อแสวงหาลาภสักการะ แต่ไม่เลิกละลัทธิของตนนำไปสั่งสอนอ้างว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า สร้างความสับสนประพฤดิวิปริตผิดพระธรรมวินัย จนยากจะแยกแยะออกได้ว่าสิ่งใดผิดหรือถูก เป็นที่เดือดร้อนแก่พระภิกษุผู้อยู่ในพระธรรมวินัยไม่ทำสังฆกรรมร่วมกันเป็นเวลานานถึง 7 ปี กระทั่งพระองค์ต้องกำจัดพวกเดียรถีย์เหล่านั้น ด้วยการจับสึกเพื่อรักษาซึ่งพระธรรมวินัย [13]

¹⁴ การร่วมประเวณีหรือการร่วมเพศระหว่างชายกับหญิงหรือระหว่างสัตว์เพศผู้กับสัตว์เพศเมีย [2]

¹⁵ ความแตกแห่งสงฆ์, การทำให้สงฆ์แตกจากกัน [8]

¹⁶ อวดอุตตริมนุสสรรม หมายถึง อวดคุณอย่างยอดเยี่ยมของมนุษย์ ได้แก่ ธรรมวิเศษมีการสำเร็จฉาน สำเร็จมรรคผล เป็นต้น [12]

¹⁷ นักบวชภายนอกพระพุทธศาสนา [8]

ยุคต่อมา ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา มีผู้หลบภัยราชการไปบวชเป็นอันมาก จึงทรงรับสั่งให้อำมาตย์เป็นแม่กองประชุมสงฆ์สอบวัดความรู้ภิกษุ สามเณร ผู้ที่หลบราชการมาบวชไม่มีความรู้ ในพระพุทธศาสนาจึงถูกบังคับให้สึกออกมาเป็นจำนวนมาก [14]

ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งเป็นยุคที่เปลี่ยนผ่านจากสงครามพม่าบุกเข้าตีกรุงศรีอยุธยาจนล่มสลาย มาไม่นานบ้านเมืองแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า มีก๊กพระเจ้าฝางตั้งตนเป็นใหญ่ ประพฤติทุจริตรวมพวกกับพระสงฆ์อสังขี เป็นกองทัพ สร้างความเดือดร้อนเสียหาย ประพฤติผิดวินัยจนต้องอาบัติปาราชิกแต่ไม่ละสมณเพศ เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกู้บ้านเมืองกลับคืนมาได้ จึงลงพระอาญาพระสงฆ์อสังขีเหล่านั้น ด้วยการประหารชีวิตหรือการเขียนแล้วสักข้อมือเพื่อไม่ให้กลับมามบวชได้อีก [15]

ครั้นล่วงสู่ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองราชรัฐยังมีความยุ่งยากไม่เป็นระเบียบ เนื่องจากเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นกฎ ข้อบังคับ ได้ถูกพม่าเผาทำลายเสียหายเป็นจำนวนมาก และปัญหาของพระสงฆ์ทำผิดพระวินัยและอาญาบ้านเมืองก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ภิกษุสามเณร ประพฤติหละหลวม มิได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พากันไปเที่ยวเข้าตลาดแลดูสีกา ไม่สำรวมในกาย ใช้กิริยานุ่งห่มเดินอย่างฉะราวด และที่ประพฤติดูหมิ่นด้วยการเสพเมถุน เป็นอาทิ จนเกิดวิกฤตศรัทธาไม่เป็นที่เลื่อมใสแก่บุคคลทั่วไป พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการปกครองคณะสงฆ์ มิให้ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ตลอดถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม [16]

ต่อมาในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ทรงออกผนวชมานาน 27 พรรษา ทรงทราบเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของพระภิกษุที่ประพฤติชอบหรือประพฤติผิดพระธรรมวินัยได้เป็นอย่างดี สมัยนั้นปัญหาพระภิกษุประพฤติผิดพระธรรมวินัย ผิดต่อบทกกฎหมาย ก็มีปรากฏอยู่เนื่อง ๆ พระองค์จึงทรงออกประกาศเรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดของพระภิกษุ รวมแล้ว 27 เรื่อง โดยแยกความผิดออกมา 3 ประเภท อันได้แก่ 1. ความผิดอันทำให้พระศาสนาเศร้าหมอง 2. ความผิดอันทำให้แผ่นดินเป็นจลาจล และ 3. ความผิดอันทำให้สงฆ์แตกแยก [15] เหตุการณ์เกี่ยวกับพระภิกษุที่ผิดวัตรปฏิบัติในยุคนั้นหาได้แตกต่างไปกับยุคนี้ไม่ บ้างประพฤติกการนุ่งห่ม แผลงเพศเป็นคฤหัสถ์ ไปเล่นเบี้ย เล่นโป สูบฝิ่น กินสุรา ถูศาสนาธรรม เที้ยวกลางคืน ครั้นแปลงเพศมาถึงกุฎแล้วกลับเอาผ้าเหลืองมานุ่งห่มเข้าเพศตามเดิม โทษดังกล่าวนี้ ถ้ามีผู้จับได้หรือสึกยังไม่พ้น 3 เดือน ให้สึกหน้าว่าลักเพศภิกษุ ลงพระราชอาญาเขียน 2 ยก 60 ที ส่งตัวไปเป็นไพร่หลวงโรงสี บ้างประพฤติบอไปให้หวย มีโทษลงทัณฑ์เขียน 50 ที แล้วให้สึกเสีย เป็นอาทิ นอกจากนั้น ทรงออกประกาศลงโทษคฤหัสถ์ที่ไม่ใส่ใจสอดส่องการกระทำความผิดของพระภิกษุ เข้าทำนองชั่วช้าซี้ ดีช่างสงฆ์ จึงมีประกาศ เช่น ห้ามคฤหัสถ์ไม่ให้สมคบภิกษุสามเณรที่ประพฤตินาจาร ทุจริต ปาราชิก ถ้าผู้ใดพบเห็นแล้วไม่จับส่งกรมพระธรรมการหรือไม่กล่าวไว้ในกำหนด 3 วันแล้วมีผู้อื่นมาแจ้ง ถือว่ามีความผิด ให้ปรับไหมกึ่งของผู้ผิด เข้าฟ้องพระคลังหลวงไว้สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จรางวัลแก่ผู้นำความมาแจ้งแล้วพิจารณาได้ความจริง เป็นต้น

เรื่องที่หยิบยกมากล่าวนี้ จึงพออนุมานได้ว่า คณะสงฆ์ได้ถูกอำนาจฝ่ายราชอาณาจักรเข้าปกครองมาเนิ่นนาน เว้นแต่สมัยแรกเริ่มกำเนิดพระพุทธศาสนา พระภิกษุล้วนแต่เลิศด้วยสติปัญญา พึงธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนแล้วบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ทุกตน แท้ทั้งสิ้น จึงไม่มีเหตุอันใดที่จะเกิดการประพฤติผิดพระธรรมวินัยในหมู่คณะสงฆ์

เมื่อกาลเวลาล่วงไป ทุกสรรพสิ่งก็ล่วงตาม พระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยนั้นก็เริ่มเสื่อมถอยลง สติปัญญาของมนุษย์ในการสวดรับฟังธรรมของพระพุทธองค์ก็เช่นเดียวกัน แม้กระทั่งตั้งใจศึกษาทบทวนอยู่หลายครั้ง ก็ไม่อาจเข้าถึงแก่นแท้ของธรรมได้โดยง่าย สมัยต่อมาเมื่อพระภิกษุมีอาจารย์ที่แปลเป็นอักษรมีอยู่บ้าง จึงทำให้ปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยและกฎบ้านเมืองได้โดยง่าย เกิดความไม่สงบกระทบต่อหมู่คณะสงฆ์และประชาชนทั่วไป ฝ่ายราชอาณาจักรจึงจำเป็นต้องใช้อำนาจเข้ามาบังคับควบคุมจวบจนถึงปัจจุบัน

การละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505

เหตุแห่งการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ต้องละสมณเพศนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ ประการแรก พระภิกษุกระทำความผิดโดยการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึก¹⁸ ประการที่สอง พระภิกษุกระทำการขัดต่อบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505¹⁹ ประการที่สาม พระภิกษุต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย²⁰ และประการที่สี่ พระภิกษุถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา²¹ และประการสุดท้าย พระภิกษุต้องละสมณเพศตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล²² การศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนประสงค์จะหยิบยกเฉพาะกรณีพระภิกษุต้องละสมณเพศอันเกิดจากการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐมากล่าว เพื่อให้เห็นถึงปัญหาและหาทางแก้ไขให้เกิดเป็นคุณต่อพระพุทธศาสนาในลำดับต่อไป

การละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29

กรณีดังที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเหตุแห่งการละสมณเพศของพระภิกษุที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะนำตัวมาสอบสวน

¹⁸ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 26 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น”

¹⁹ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 26 บัญญัติว่า “เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 ให้รับนิคหกรรม ไม่ถึงให้สึกแต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น
- (2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญา
- (3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง
- (4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้ละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น”

²⁰ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 28 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ยื่นคำร้องถึงที่สุด”

²¹ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัด ไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่งให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้”

²² พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการละสมณเพศนั้น”

หาข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะนำมาฟ้องลงโทษ โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 เป็นกฎหมายหลักที่ตราขึ้นมาเพื่อบังคับใช้แก่พระภิกษุโดยตรง ตามมาตรา 29 ได้กำหนดว่า เมื่อพระภิกษุรูปใดถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศ เสียได้ โดยมีกรณีดังต่อไปนี้ ประการแรก เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม กรณีนี้เป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่เห็นว่าไม่เห็นควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว เนื่องจากเกรงว่าพระภิกษุนั้นจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน เป็นอาทิ และจะต้องประกอบกับเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัด ไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม ประการที่สอง เมื่อพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม กรณีนี้เป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียว ที่ไม่ประสงค์จะปล่อยตัวชั่วคราว ถึงแม้ว่าเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ได้ยอมรับมอบตัวไว้ควบคุมเสียเองก็ไม่อาจจะเห็นยวรั้งเอาไว้ได้ และประการสุดท้าย เมื่อพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง กรณีนี้ผู้เขียนคิดเห็นเป็นคืบว่า ผู้ตรากฎหมายเกรงว่า หากปล่อยให้พระภิกษุอาศัยอยู่ที่ใดก็ได้ โดยไม่ได้มีสังกัดประจำอยู่ที่วัดใดวัดหนึ่ง และไม่ปรากฏในแบบทะเบียนพระภิกษุจะทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่อาจทราบจำนวนพระภิกษุทั้งหมดที่แน่นอนได้ หรือเกรงว่าอาจจะมีผู้ที่ไม่ประสงค์ดีปลอมตัวเข้ามาแอบแฝงบวชเป็นพระภิกษุ เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือก่อความเสียหายในพระพุทธศาสนา จึงได้มีข้อกำหนดไว้เป็นประการนี้

แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบัญญัติของกฎหมายฉบับดังกล่าว จึงต้องนำคำสำคัญที่เป็นองค์ประกอบ มาพินิจพิจารณาให้เกิดความเข้าใจเสียก่อนเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะความหมายของคำว่า “ต้องหา” ตามมาตรา 29 นั้น ได้ปรากฏคำนิยามที่สอดคล้องต้องกัน อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 2 ที่ใช้คำว่า “ผู้ต้องหา” หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ดังนั้นคำทั้งสองจึงมีความหมายเดียวกัน

การสละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30

กรณีที่จะกล่าวต่อจากนี้ เป็นการสละสมณเพศของพระภิกษุที่เกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 โดยมีกรณีพิจารณาอยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ ประการแรก ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาคดีมาแล้ว ซึ่งโดยข้อเท็จจริง พระภิกษุผู้เป็นจำเลย จะต้องสละสมณเพศเสียก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเสมอ แต่ผู้เขียนเห็นว่าประการนี้ อาจจะได้เกิดได้ในกรณีที่พระภิกษุกระทำละเมิดอำนาจศาล²³ ประการที่สอง กรณีที่ถูกศาลสั่งให้กักขัง ซึ่งกรณีดังกล่าวศาลได้สั่ง

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปตามที่เที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นว่านี้ ให้รวมถึงการสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญ หรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางพุ่มเพื่อขืนสมควร” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่ากระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรการก่อนอันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤติกินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

(2) เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 156/1 แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาล ในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ในฐานะความผิดลหุโทษ และเปลี่ยนเป็น โทษกักขังแทนโทษจำคุก²⁴ หรือกรณีถูกศาลสั่งปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในเวลาที่กำหนด²⁵ และประการสุดท้าย กรณีที่ศาลมีคำสั่งขัง เมื่อพระภิกษุผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดี พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังและศาลมีคำสั่งเช่นว่านั้น ก็เป็นเหตุให้พระภิกษุรูปนั้นจะต้องสละสมณเพศเช่นกัน

ปัญหาการสละสมณเพศตามอำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ

ที่ผ่านมาได้จำแนกการสละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวพอสังเขป ต่อจากนี้ จะขอกล่าวในส่วนของการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่บังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศ ซึ่งได้แก่บุคคลเหล่านี้ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล ซึ่งได้รับอำนาจตามกฎหมายเพื่อให้กระทำการโดยใช้อำนาจดุลยพินิจ ได้จากการบัญญัติกฎหมายออกมาเช่นนี้ ทำให้มองได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ยังมีส่วนขาดตกบกพร่องก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่พระภิกษุและคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 ที่กำหนดให้ พนักงานสอบสวน ไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ การที่กฎหมายบังคับใช้เช่นนี้ ทำให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นอำนาจดุลยพินิจที่ไม่มีหลักตรรกะใด ๆ เข้ามารองรับ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่จิตใจของพนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติหน้าที่ถูกครอบงำอยู่ในอคติ 4 ประการ ลงมือกระทำการโดยขาดสติยั้งคิดให้รอบคอบ ข่มนามาซึ่งความเดือดร้อนเข้ามาสู่คณะสงฆ์ ได้โดยไม่ยาก ดังนั้นความที่กล่าวมาตามมาตรา 29 ในตอนนี้ ขาดความเป็นธรรมต่อพระภิกษุและคณะสงฆ์

ปัญหาประการต่อมา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 ที่กำหนดให้ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ จึงเห็นได้ว่าข้อกำหนดนี้เป็นหลักการใช้อำนาจดุลยพินิจที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว แต่ก็เชื่อว่าจะสามารถบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศได้ในทันที

(3) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้น หรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น โดยสถานอื่น

(4) ตรวจเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ มาตรา 54

(5) ขัดขืนไม่มาศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งตามมาตรา 19 หรือเมื่อมีหมายเรียกถูกหั้นตามคำพิพากษา หรือบุคคลอื่นตามมาตรา 277”

²⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้”

²⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินหรืออสังหาริมทรัพย์หรืออื่นเพื่อใช้ชำระปรับหรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้”

เพราะจะต้องรอการใช้ดุลยพินิจของเจ้าอาวาสที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ว่าจะรับมอบตัวมาควบคุมเสียเองหรือไม่ ถ้าเจ้าอาวาสที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ไม่ยอมรับมอบตัว จะทำให้พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา ต้องสละสมณเพศทันที

อนึ่ง ความที่กล่าวมานี้เป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับฝ่ายพุทธจักร ถ้าหากว่าเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ยอมรับมอบตัวไว้ควบคุม แม้ว่าพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวก็ตาม ก็จะเปิดโอกาสให้พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำได้รับอิสระทันที โดยไม่ต้องถูกสั่งให้สละสมณเพศ และยังพอมีเวลาที่จะได้รับการไต่สวนจากฝ่ายคณะสงฆ์เป็นเบื้องต้นเสียก่อนต้นว่า พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำได้กระทำความผิดตามพระวินัยด้วยหรือไม่ ถ้ากระทำความผิดตามพระวินัยรวมอยู่ด้วย คณะสงฆ์ก็จะได้ดำเนินการตามพระวินัยเสียก่อนจะเข้าสู่การพิจารณาคดีตามกฎหมายบ้านเมือง

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายจะเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้ใช้หลักการดุลยพินิจเพียงใดก็ตาม ก็ไม่อาจจะเป็นไปได้เลย ถ้าหากว่าพนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียวไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ทันที ซึ่งผลลัพธ์ก็ไม่แตกต่างกับปัญหาประการแรกที่กล่าวมาแล้ว

ปัญหาอีกประการหนึ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 ที่กำหนดว่า เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสีย กรณีดังกล่าวเกิดความไม่เป็นธรรมแก่พระภิกษุและคณะสงฆ์ ในประเด็นที่พระภิกษุต้องสละสมณเพศ เนื่องจากศาลมีคำสั่งขัง อันมีสาเหตุจากการที่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดทางอาญาและไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดี พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขัง และศาลมีคำสั่งเช่นว่านั้น เหตุการณ์เช่นนี้ก็ไม่ได้แตกต่างกับปัญหาประการแรกและปัญหาประการที่สองเท่าใดนัก เพียงแต่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่นำดุลยพินิจมาใช้เสียเอง แต่กลับส่งเรื่องดังกล่าวโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลเพื่อขอหมายขังไปพลางก่อน เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาต ผลที่ตามมาคือการที่พระภิกษุต้องสละสมณเพศอยู่ดี เนื่องจากไม่อาจจะนำตัวพระภิกษุในขณะครองจีวร เข้าไปอยู่ในเรือนจำร่วมกับจำเลยคนอื่นที่ไม่ได้ถือสมณเพศได้ แต่อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุด การเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลก็ไม่อาจจะให้พระภิกษุที่ตกเป็นจำเลยถูกพิจารณาคดีในขณะครองจีวรได้เช่นกัน

กระบวนการยุติธรรมที่เริ่มต้นจากชั้นพนักงานสอบสวน การฟ้องคดีในชั้นพนักงานอัยการและสิ้นสุดการตัดสินคดีในชั้นศาล เป็นไปตามอำนาจของกฎหมายที่บัญญัติเอาไว้ กระบวนการดังกล่าวพระภิกษุมีโอกาสดูสละสมณเพศทุกชั้นตอน และไม่มีกฎหมายฉบับใดที่บัญญัติให้พระภิกษุได้มีโอกาสด่อสู้คดี เพื่อพิสูจน์ความผิดให้สิ้นสุดลงเสียก่อนแล้วจึงค่อยสละสมณเพศ ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นดาบสองคมที่อาจจะย้อนกลับมาทำร้ายพระพุทธศาสนา ทำร้ายคณะสงฆ์และพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้โดยง่าย เนื่องจากพระภิกษุต้องสละสมณเพศก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ถ้าหากการพิจารณาคดีปรากฏเป็นว่า พระภิกษุรูปนั้นปราศจากความผิดและศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง ทำให้กระบวนการดำเนินความยุติธรรมทางฝ่ายอาณาจักรสิ้นสุดลง แต่กระบวนการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้รับความเสียหาย เกิดเป็นบาปติดตรึงผู้กระทำการในเรื่องดังกล่าว นับมาตั้งแต่เริ่มต้น

ดังนั้น ปัญหาเหล่านี้เป็นโจทย์ใหญ่ที่จะต้องได้รับการแก้ไข เพื่อปกป้องมิให้พระพุทธศาสนาต้องมัวหมองได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ผิดพลาดในการใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ

ปัญหาเหล่านี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต เมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) ครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรม ได้ถูกทางการกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกบังคับสึกเป็นฆราวาส ถูกจำคุกที่กองบังคับการตำรวจสันติบาลอยู่หลายปี จนกระทั่งศาลทหารสามารถพิสูจน์ได้ว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นความเท็จ และตัดสินยกฟ้องในเวลาต่อมา [17] นอกจากนี้ ยังมีเรื่องที่เกิดขึ้น ณ วัดยางงาม หมู่ที่ 3 อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อพระภิกษุรูปหนึ่ง ได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายคนหนึ่ง และได้ถูกดำเนินคดีจึงถูกบังคับต้องสละสมณเพศเสียก่อน ต่อมาผลการพิสูจน์จากแพทย์ปรากฏว่า ผู้เสียหายไม่ได้ถูกข่มขืนกระทำชำเราแต่อย่างใด (สัมภาษณ์ นายแดง นามสมมติ) เรื่องดังกล่าวจึงเป็นความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และเชื่อว่ายังมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบังคับสละสมณเพศของพระภิกษุที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอีกมาก และผลพิสูจน์ปรากฏว่าพระภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์

บทส่งท้าย

การใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ เกิดขึ้นจากอำนาจที่กฎหมายมอบให้ เมื่อก่อให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่งที่ฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายพุทธจักรควรหาทางออก แก้ไขปัญหาด้วยความจริงใจ ไม่ย่อท้อหวั่นไหวต่ออุปสรรค แม้จะมีบุคคลผู้ไม่เห็นด้วยก็ตาม เพื่อให้ได้มาซึ่งความเหมาะสมเป็นธรรม และประการสำคัญเพื่อปกป้องและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ล่มสลายลงในยุคของปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนมีความศรัทธา ห่วงใย ในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง จึงขอเสนอแนะหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 และมาตรา 30 บางประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ในทันที โดยเฉพาะกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่บุคคลได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน แล้วบุคคลนั้นหนีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

ประการที่สอง ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 ทั้งนี้ เนื่องจากขาดความละเอียดอ่อนในการบัญญัติข้อกำหนด เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว ควรกำหนดให้ฝ่ายพุทธจักรต้องเข้าไปรับตัวไว้ควบคุมเพื่อได้สวนให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อตัดสินลงโทษตามพระธรรมวินัยเสียก่อน หากทุกฝ่ายให้ความสำคัญอย่างแท้จริง ก็คงใช้เวลาในการได้สวนเพื่อค้นหาความจริงให้ประจักษ์ในเวลาที่ไม่ยาวนานนัก ต่อจากนั้นจึงนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของบ้านเมือง ซึ่งควรตัดความที่กำหนดว่า “พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการ...ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” ที่เป็นการใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว

ประการที่สาม ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งขังพระภิกษุที่ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดี พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับและศาลมีคำสั่งเช่นว่านั้น เรื่องดังกล่าวควรนำมาบังคับ

ใช้กับพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน แล้วบุคคลนั้นหลบหนีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

แต่อย่างไรก็ตาม ในอนาคตปรารถนาจะเห็นความร่วมมือของฝ่ายอาณาจักรกับฝ่ายพุทธจักรร่วมกันบูรณาการกฎหมายกับพุทธวินัย เพื่อนำมาปรับใช้กับพระภิกษุได้อย่างละเอียดอ่อน โดยคำนึงถึงการดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง ให้ความเคารพกับพุทธศรัทธาของประชาชนเป็นหลัก โดยลำดับความสำคัญก่อนหลังระหว่างพุทธวินัยกับกฎหมาย เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่บุคคลเข้ามาสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เพื่อหวังสู่หนทางสงบตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ โดยอาศัยพุทธวินัยเป็นเครื่องมือส่องทาง ดังนั้น หากพระภิกษุรูปใดถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องรับโทษทางบ้านเมือง จะต้องเริ่มต้นที่สถานะของตัวบุคคลเสียก่อน เมื่อสถานะในขณะนั้นเป็นพระภิกษุก็สมควรอย่างยิ่งที่จะสะสางคดีตามหลักพุทธวินัยให้สิ้นสุด ปราศจากข้อสงสัยเสียก่อน ถ้ามีความผิดก็รับโทษตามพุทธวินัยบัญญัติเสียเป็นเบื้องต้น เรื่องดังกล่าวหากทุกฝ่ายให้ความสำคัญอย่างแท้จริงก็คงใช้เวลาในการไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงให้ประจักษ์ภายในเวลาที่ไม่ยาวนานนัก ต่อจากนั้นจึงนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของบ้านเมือง เพื่อเป็นการแสดงถึงการให้ความเคารพพระพุทธองค์ผู้เป็นศาสดาอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง และการรักษาพระพุทธศาสนาให้สืบทอดสู่รุ่นต่อไป เพื่อจะได้ศึกษาธรรมอันวิเศษและทรงคุณค่าอย่างอนเนกอนันต์

เอกสารอ้างอิง

- [1] จารุณี ฐานรดาภรณ์, “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อระบบกฎหมายไทย,” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, ปีที่ 4, ฉบับที่ 3, หน้า 3-40, กุมภาพันธ์ – มีนาคม, 2533.
- [2] ททาวุธ วีระวงษ์, “การดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535,” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554
- [3] พระไตรปิฎก, เล่มที่ 10 ตอนที่ 1, พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 2, ทีฆนิกาย มหาวรรค, [Online]. Available : <https://www.84000.org>
- [4] สุชาดา ศรีใหม่ ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์, “พระภิกษุข้อยกทรัพย์ : ศึกษาความรับผิดชอบทางอาญาและอาบัติตามพระวินัย,” วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1, มกราคม – มิถุนายน, 2560.
- [5] ข่าวสด BBC ไทย, จับพระผู้ใหญ่ - ลักพระดัง : กวาดล้างเพื่อเร่งปฏิรูปศาสนา. [Online]. Available: https://www.khaosod.co.th/bbc-thai/news_1128957. (25 พฤษภาคม 2561).
- [6] พระวินัยปิฎก เล่ม 1 ภาค 1, “มหาวิภังค์ ปฐมภาคและอรรถกถา,” พิมพ์ครั้งที่ 4, มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2543.
- [7] ภูณัช รัตนชัย, “หลักการของเบญจศีลที่มีอิทธิพลต่อประมวลกฎหมายอาญา : กรณีศึกษาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์,” รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2558.
- [8] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), “พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,” พิมพ์ครั้งที่ 22, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2557.
- [9] อำนวย ยัสโยธา, “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับพระไตรปิฎก – การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ,” รายงานวิจัยภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, 2531.
- [10] แสง อุดมศรี. พระวินัยปิฎก 1 ว่าด้วยมหาวิภังค์หรือภิกขุวิภังค์. กรุงเทพฯ : บริษัท ประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง จำกัด, 2546.
- [11] พระมหาวันชัย สีลเดโช, “บทบาทของพระวินัยธรในพุทธปรัชญาเถรวาท,” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับพิเศษ, 2559.
- [12] ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นานมี บุคส์พับลิเคชันส์, 2546.
- [13] พระเมธีรัตนดิลก, ประวัติการสังคายนาพระไตรปิฎกบาลี.[Online]. Available : http://www.mcu.ac.th/mcutrai/menu2/Article/article_23.htm. (1 สิงหาคม 2561).
- [14] นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย และลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขป,” พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521.
- [15] นัตตาภา กังคานนท์, “ความรับผิดชอบทางอาญาของพระสงฆ์ในกฎหมายเก่า,” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- [16] สมาน สุดโต, การลงโทษสงฆ์ผิดศีลในสมัยรัชกาลที่ 1. [Online]. Available: <http://www.posttoday.com/dhamma/351803>
- [17] รุจิระ บุญนาค, “คดีอาญากับการสละสมณเพศ,” แนวหน้า, 22 มิถุนายน 2561.